

nr. 1887, vr. 268*; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1022, 1088, 1651, 1807, 1819, 1826, 2023, 2043; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 343; *Kâmûsü'l-a'lâm*, IV, 2634; *Osmanlı Müellifleri*, I, 397; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 560; Brockelmann, *GAL*, II, 24; *Suppl.*, I, 647; II, 14; Recep Cici, *Kuruluştan Fatih Devrinin Sonuna Kadar Osmanlılarda Fıkıh Çalışmaları* (doktora tezi, 1994), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 137-141; Cemil Akpınar v.dğr., *Osmanlı Astronomi Literatürü Tarihi*, İstanbul 1997, I, 40-41.

TAHSİN ÖZCAN

KARA ŞEMŞİ

(1829-1886)

Mevlevî şairi.

1829 Martında Konya'da doğdu. Asıl adı Süleyman olup Kara Abdal ismiyle de tanınmaktadır. Konya'da arazi sahibi Âşık Osman'ın oğludur. İlk tahsilini bu şehirde yaptı. On beş-on altı yaşlarında iken Şems-i Tebrîzî Dergâhı'na intisap etti. Türbedar Seyyid Emîrşah Kaygusuz Abdal Dede'nin yardımıyla çeşitli dinî eserler okuduktan sonra Abdal Mehmed Südi'ye intisap ederek Mevlânâ Dergâhı'nın matbahında çilesini ve seyrü sülûkünü tamamladı (1844). Kendisinden inâbe aldığı Kaygusuz Dede ona Şems-i Tebrîzî'ye izâfeten "Şemsî" mahlasını verdi.

Kaygusuz Dede'nin tâlimatı üzerine Afyonkarahisar Mevlevîhânesi'ne giderek orada dört yıl kadar ilim tahsiliyle meşgul oldu. Bursa ve İstanbul'daki dergâhları ve meşâyihî ziyaret ettikten sonra tekrar Konya'ya döndü (1856). 1857'de evlendi ve bu evlilikten sırasıyla Mehmed Şemseddin, Hasan Hüsnü ve Hüseyin Ârif adlarında üç oğlu dünyaya geldi.

1870 yılında Horasânî Ali Dede'nin vefatı üzerine meşihatla Aydın Güzelhisanı'nda onun dergâhına gönderildi. Orada irşadla meşgul olurken Girit'teki Hanya Mevlevîler'inden gelen davet üzerine 1872'de Hanya'ya gitti ve ailesiyle oraya yerleşti. 5 Temmuz 1880'de açılan Hanya Mevlevîhânesi'nin inşasında büyük hizmetleri oldu. 23 Zilhicce 1303'te (22 Eylül 1886) Hanya'da vefat etti ve melevîhânenin hazîresine defnedildi. 1924 nüfus mübadelesinde dergâhın bazı eşyası ve hazîrede yatan diğer şeyhlerin naaşlarıyla beraber Kara Şemsî'nin naaşı da önce İzmir Mevlevîhânesi hazîresine, onun yıkılması üzerine Balçova Mezarlığı'na nakledildi (Kara Şemsî ve oğullarının Hanya Mevlevîhânesi'ne hizmetleri için bk. HANYA MEVLEVÎHÂNESİ).

Dinî ve tasavvufî manzumeler yazan, Nûrî, Şemsî, Semî, Niyâzî, Abdal mahlaslarını kullanan Kara Şemsî'nin Türkçe ve Farsça manzumelerinin bulunduğu divanı oğlu Hüseyin Ârif tarafından *Tuhfetü'l-Mesnevî alâ hubbî'l-Haydarî ve Divânçe-i Kara Şemsî* adıyla, başında Girit vilâyeti mutasarrıfı İbrâhîm Şerif Efendi'nin bir takriziyle birlikte yayımlanmıştır (İstanbul 1305). Divanının baştan on altı sayfalık kısmında Farsça manzumeler, geri kalan kısımda ise kırk altısı gazel olmak üzere toplam seksen dört manzume bulunmaktadır. Farsça kısımdaki münâcât, na't, methiye ve mersiyelele Türkçe kısımdaki kaside, tarih, muhabba, şarkı ve gazel türünde manzumelerin toplam beyit sayısı 1040'tır. Divanın başında ayrıca müellif hakkında bilgi vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1803-1804; Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, I, 162-164; "Abdal, Kara Şemsî", *TDEA*, I, 9; Tahsin Yazıcı, "Abdâl, Qara Şemsî", *Elc*, I, 174.

ABDULLAH UÇMAN

KARABACEK, Josef Ritter von

(1845-1918)

Avusturyalı şarkiyatçı.

20 Eylül 1845'te Graz'da doğdu. Viyana'da hukuk okudu; fakat daha sonra Şark dillerine geçti ve nümismatik, epigrafya, arkeoloji, sanat tarihi ve özellikle tarihî dokumacılıkla ilgilenmeye başladı. 1868'de doktorasını verdi; ertesi yıl İslâm paleografyası ve nümismatiği dalında kadrosuz doçent, 1874'te de Viyana Üniversitesi'nde kadrosuz profesör oldu; 1884'te aynı üniversitenin Şark Tarihi ve Dilleri Bölümü'ne kadrolu profesör tayin edildi. Hocalığı sırasında Şark tarihçiliğine yeni bir bakış açısı getirmiş ve Türkolog Friedrich Edler von Greifenhorst Kraelitz, semitist Adolf Grohmann gibi ünlü öğrenciler yetiştirmiştir. 1888'de Avusturya Bilimler Akademisi üyeliğine seçildi ve ölünceye kadar uhdesinde kalan akademi sekreterliğine getirildi. 1899 yılında imparatorluk kütüphanesi nâzirliğine (hâfız-ı kütüb) tayin edildi ve kendisine saray müşaviri rütbesiyle asalet unvanı verildi. Mısır'dan pek çok eski Mısır, Kopt (Kıptî), Grek ve Arap papirüsünün Avusturya'ya götürülmesine yardımcı olan Karabacek çalışma hayatı boyunca bunların, aralarında Arapça klasikler kadar Arap dili ve

medeniyetinin İslâm öncesi kaynaklarının da yer aldığı 4000'den fazlasını elden geçirdi, ayrıca Avusturya Millî Kütüphanesi'ndeki (Hofbibliothek) yazmaları tanıttı. Karabacek 9 Ekim 1918'de öldü.

Karabacek'in yirmi yıla yakın bir süre Avusturya Bilimler Akademisi'ni yönetmesi, aristokratlarla yakınlığından dolayı çağdaş meslektaşları arasında bilim adamlığından çok saraya mensup bir kimse olarak tanınmasını önleyememiş, ayrıca bulunduğu yüksek mevki ve sosyal konumu da ilmî çalışmalarının açıkça tenkit edilmesine imkân vermemiştir. Karabacek şahsiyeti, ilim telakkisi ve metodu, nihayet dili itibarıyla bir önceki yüzyıl çizgisinde kalmış, ancak ilk defa ele aldığı bâkir sahalara oluşturduğu cazibe ve hayranlık ona kudretli hâmilerinin desteğiyle ilmin ikbal kapılarını açmıştır. Kullandığı malzemelerin ölümüne kadar kendi inhisarında kalmamasından ötürü çalışmalarının ve ortaya koyduklarının doğruluk derecesini zamanında denetlemek mümkün olamamış, söylediklerine ve yazdıklarına da kimse karşı çıkma cesaretini gösterememiştir. Ancak bu malzemelerin daha sonra tekrar gözden geçirilmesi, yazdıklarının ve vardığı sonuçların çok önemli bir kısmının ilmen değersiz olduğunu ve ilim âlemini büyük yanılgılara sürüklediğini ortaya koymuştur. Meselâ papirüsler üzerindeki birtakım figürleri Grekçe, Latince ve bazı dokuma parçaları üzerindeki arabeskeri kûfî harfler sanarak okumaya kalkışması ve Güney Arabistan'da yalancı peygambere ait Latince yazılı sikkeler olduğunu ileri sürmesi bunlardan bazılarıdır. Sonuçta birçok doğru bilgi ve ilmî yargıyı altüst eden Karabacek, bütün bunları okuyucuya hayranlık veren bir ayrıntıya girme titizliği içerisinde dipnotlar ve açıklamalarla sunarak büyük bir kitlenin kendisini haksız bir şekilde yüceltmesine yol açmıştır. Ancak onun Arap papirolojisi ve kitap-kâğıt tarihi araştırmacılığı gibi tarihe yardımcı bazı bilim dallarının kurulmasına öncülük etmesi de unutulmaz hizmetleri arasındadır.

Eserleri. Karabacek birçok kitap ve makale yazmış olup çalışmalarının bazıları şunlardır: 1. *Beiträge zur Geschichte der Mazjaditen* (Leipzig 1874). 2. *Die persische Nadelmalerei Susandschird* (Leipzig 1881). 3. *Die Involutio im arabischen Schriftwesen* (Wien 1896). 4. *Die arabischen Papyrusprotokolle* (Wien 1908). 5. *Muhammedanische Kunststudien* (Wien 1913). 6. *Ein Ko-*